

Stefan Wallin r

Kirjallinen kysymys hallituksen suhtautumisesta kasvavaan punkkiongelmiaan ja punkkien levittämiin sairauksiin

Eduskunnan puhemiehelle

Lokakuun puolivälissä kahden henkilön, jotka molemmat olivat saaneet tartunnan saaristossa, raportoitiin kuolleen puutiaisaivotulehduksen (TBE) jälkiseurauksiin. TBE ja borrelioosi leviävät Ixodes-sukua olevien punkkien välityksellä. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL) ilmoitti syyskuussa, että ilmoitettujen TBE-tapausten määrä on tänä vuonna ennätysuusi, 60 tapausta. Vuoden 1995 jälkeen yli 50:tä tapausta ei ole raportoitu ainoatakaan kertaa. Sen lisäksi monet TBE-tapaukset jäävät havaitsematta.

Pitkäaikaissurannat osoittavat TBE:n johtavan elinikäisiin pysyviin vaivoihin noin 40 %:ssa tapauksista. Suojana TBE:tä vastaan on rokotus. Valitettavasti rokote ei anna täydellistä suojaa.

Borrelioosiin ei sen sijaan ole rokotetta. Vuonna 2014 ilmoitettiin 1 679 positiivista borrelioositestin tulosta tartuntatautirekisteriin (THL). Nämä luvut eivät sisällä kliinisesti diagnosoituja borrelioositapauksia (punkin pureman jälkeiseen ihottumaan ei tarvita laboratoriotestejä). Tämän vuoksi borrelioosia sairastavien kokonaismäärä on paljon suurempi kuin 1 679. Turun yliopiston (TY) borrelioosiasiantuntijoiden mukaan kyse on itse asiassa noin 6 000—7 000 borrelioositapauksesta Suomessa vuonna 2014.

Borrelioosia on vaikea diagnosoida. Borreliabakteerit hakeutuvat soluihin ja välttävät näin kehon immuunipuolustuksen. Monissa tapauksissa borreliainfektio voi kestää pitkän aikaa ennen sen havaitsemista. Antibioottihoidon käynnistytään usein liian myöhään, ja se ei ole tehokas. Borrelioosi aiheuttaa tällöin elinikäisiä neurologisia vammoja — neuroborrelioosi — sairaus, joka aiheuttaa usein halvaantumisia ja särkyjä. Monesti potilas invalidisoituu pahoin. Ihminen ei tule koskaan vastustuskykyiseksi borrelioosille vaan voi saada tartunnan aina uudelleen.

Kroonista TBE:tä ja borrelioosia sairastavien hoito on raskasta yksilölle ja kallista yhteiskunnalle. Suomessa ei ole tarkkoja laskelmia borrelioosia sairastavan aiheuttamista kustannuksista vuodessa. Tällainen laskelma olisi tarpeen. Siitä tulisi ilmetä TBE-rokotusten, TBE:n hoidon, borrelioosin laboratoriotestien, antibioottikuurien ja kroonisen borrelioosin hoidon kustannukset.

Tutkimus Pitäisikö rokotusohjelmaa laajentaa? (Puutiaisaivokuumerokotustyöryhmän raportti 44/2013, THL) osoittaa, että ilmaisen TBE-rokotteen tarjoamiseen on olemassa taloudelliset perusteet, jos 100 000:ta asukasta kohden on 10 sairastumistapausta. TBE-rokotusohjelman arvioi-

Kirjallinen kysymys KK 258/2015 vp

daan säästävän terveydenhuollon kustannuksia silloin, kun 100 000:ta asukasta kohden on 15 sairaustapausta. THL:n mukaan TBE-tapauksia on esim. Paraisilla 100 000:ta asukasta kohden 16,8.

TBE- ja borrelioositartunta leviää ennen kaikkea lännestä mutta pian myös idästä, koska taigapunkki vaeltaa Suomeen Venäjältä. Se kantaa TBE:n vaarallisempaa muotoa. Salakavalampi borrelioosin tyyppi (*Borrelia miyamotoi*) ilman primaareja iho-oireita on myös tulossa Suomeen, mikä johtaa vielä suurempiin diagnosointi- ja hoitokustannuksiin. Itävallassa tehdyt tutkimukset tukevat käsitystä, jonka mukaan punkit siirtyvät pohjoisemmaksi ilmastomuutoksen myötä.

Tällä hetkellä rannikkoseuduilla on suurin TBE- ja borrelioosiriski. Taudit ovat kuitenkin levinneet Suomessa sekä itään että pohjoiseen punkkipopulaatioiden voimakkaan kasvun seurauksena. Jos mitään ei tehdä, saamme kaksi vakavaa kansantautia, joiden hoito on hyvin kallista. TBE:n ja borrelioosin vähentämiseksi tarvitaan kokonaan uusi strategia.

TBE:tä vastaan rokottamisen ja borrelioosin antibiooteilla hoitamisen rinnalla toimet on kohdistettava itse tartunnan lähteeseen — punkkeihin. Punkkien määrä on 15 viime vuoden aikana kymmenkertastunut. Tämä liittyy mm. kauriiden ja peurojen määrän voimakkaaseen kasvuun. Punkit ovat loisia, joiden elinkaareen kuuluu kolme isäntäeläintä: 1. jyrsijät (jotka ovat punkkien toukkien isäntiä) 2. jänikset, koirat, kissat ja ihmiset (jotka ovat punkkien nymfien isäntiä) sekä 3. kauriit ja valkohäntäpeurat (jotka ovat täysikasvuisten punkkinaaraiden isäntiä).

Loisista eroon pääsemiseksi keskitytään niiden elinkaareen ja sen katkaisemiseen tärkeimmällä kohdalla. Kauriit ovat punkkien suosikki-isäntiä. Yksi ainoa eläin voi kantaa 2 000:ta puutiaisaarasta kesässä. Jokainen pukkinaaras munii 2 000 munaa, mikä merkitsee neljää miljoonaa punkkia kaurista kohden kesässä. Kauriit eivät pelkää ihmistä. Ne tulevat piha-alueille kuljettaen mukanaan joukoittain munia täynnä olevia punkkinaaraita, jotka putoavat maahan ja munivat sinne. Munat kuoriutuvat ja toukat kiinnittyvät myyriin ja hiiriin, jotka saavat TBE- ja borreliatartunnan. Nymfit kehittyvät ja kiinnittyvät koiriin, kissoihin ja ihmisiin.

Kauriit toimivat näin ollen punkkien liikkuvina hautomoina. Upsalan yliopiston punkkiasiantuntijan professori Thomas Jaenssonin mukaan kauriit ovat taustalla 40 %:ssa kaikista Ruotsin TBE-tapauksista. Hän arvioi yhtä suuren osan Ruotsin yli 10 000 borreliainfektiosta johtuvan punkeista, jotka ovat kauriiden mukana kulkeutuneet asutuille alueille. Ottaen huomioon kauriiden voimakkaan lisääntymisen Suomessa meillä on todennäköisesti sama trendi.

Keskustelussa siitä, miten parhaiten voitaisiin estää punkkien leviäminen, asiantuntijat ovat esittäneet tuntuvaa hirvieläinten metsästyksen lisäämistä riskialueilla. Perusteluna on se, että jos hirvieläimet poistetaan, punkit häviävät parin vuoden sisällä. Suomessa metsästyslaki on kuitenkin suhtautunut varauksellisesti tähän menetelmään, mutta kysymykseksi jääkin se, voitaisiinko tätä menetelmää testata ampumalla kauriit kokonaan maantieteellisesti rajatulla, eristetyllä alueella, kuten yhdellä tai useammalla saarella.

Journal of Medical Entomology -aikakauslehdessä (2014) 51: 777—784 Kilpatrick ym. selostavat 13 vuotta kestänyttä epidemiologista tutkimusta Yhdysvaltojen koillisosassa. Tarkoituksena oli tutkia kauriiden ja punkkien määrän sekä borrelioosin ilmaantuvuuden välisiä yhteyksiä alueella. Tutkimuksen alussa noin 90 % kauriista ammuttiin. Toistuvalla metsästyksellä pidettiin tämän

Kirjallinen kysymys KK 258/2015 vp

jälkeen kauriiden määrä alhaisella tasolla (noin 5 kaurista neliökilometriä kohden). Punkkien määrä väheni 30 prosenttiin alkuperäisestä tasosta, ja itse raportoitujen borrelioositapausten määrä pieneni 20 prosenttiin alkuperäisestä.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Millä aikataululla hallitus aikoo laajentaa kansallista rokotusohjelmaa siten, että myös TBE-rokotus voidaan ottaa ohjelmaan ainakin niillä alueilla, joissa punkkeja on paljon, kuten Paraisilla,

onko hallituksella käsitystä siitä, miten suuret kustannukset punkkien kantamat taudit aiheuttavat julkiselle terveydenhuollolle sekä koko yhteiskunnalle pitkinä sairauspoissaoloina ja pysyvinä haittoina, kuten invaliditeettina sekä

aikooko hallitus selvittää, miten punkkien ja punkkien kantamien tautien, kuten TBE:n ja borrelioosin, nopea leviäminen voidaan estää ampumalla enemmän punkkien isäntäeläimiä, kuten peuroja ja kauriita?

Helsingissä 20.10.2015

Stefan Wallin r